

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ตั้งใจฟังธรรมนะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความเสมอภาคของธรรมๆ ใจ แต่ที่มาที่ไป ที่มาที่ไปนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนบุญเพนิวาสนุสติญาณ คนมันมีกรรมเก่ากรรมใหม่ทั้งนั้น

เวลากรรม เวลากรรมเก่ามันสร้างสมมาๆ คนเราเกิดมา เกิดมาเสมอภาคกันโดยธรรม เพราะมีกายกับใจเหมือนกัน มีปากมีท้องเหมือนกัน คนเกิดมาต้องหาอยู่หากินเหมือนกัน เราเสมอภาคกันโดยธรรม ความเสมอภาคโดยธรรมนะ แต่คนมันมีเบื้องหลัง มันมีเบื้องหลังก็มีเวรมีกรรมขึ้นมา

วันนี้วันเด็ก วันเด็ก เด็กน้อย เด็กเป็นโอกาส เด็กที่เกิดมาที่อุดมสมบูรณ์พร้อมมูล เด็กคนนั้นมีวาสนา เด็กเราเกิดมาขาดแคลน มันเป็นตัวเลขของทางราชการนะ เด็กเข้าถึงการศึกษ ๕ เปอร์เซ็นต์ เข้าถึงสาธารณสุข ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แล้วที่เหลือไปไหน ที่เหลือพ่อแม่อาบเหงื่อต่างน้ำ ต้องหาเงินส่งเสียๆ นี่ความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยากของการแสวงหา การแสวงหาเวลาเกิดมาไม่เท่ากันตรงนั้นนะ แต่รัฐบาล ผู้ที่เขาใจเป็นธรรมเขาอยากจะส่งเสริมอยากจะสนับสนุน ความสนับสนุนนั้นเราช่วยเหลือเอื้อจางกัน ช่วยเหลือเอื้อจางกันใจ จิตใจของคน คนก็ปรารถนาดีทั้งนั้นนะ ความปรารถนาดี เราช่วยกันเพื่อสังคม เพื่อความมั่นคงของชาติ แต่คนเกิดมามันมีเวรมีกรรม ถ้ามันเกิดมาอย่างนั้น ครอบครัวที่อุดมสมบูรณ์ เวลาเขาฝึกพละดขึ้นมา เวลาถูกเกิดขึ้นมามันแตกต่างกันๆ แม้แต่พ่อแม่คนเดียวกัน ลูกเกิดมาก็แตกต่างกัน เวลาเกิดต่างกันแล้วเราดูเลขของเรา

เด็กไร้เดียงสา เราก็เป็นเด็กมาก่อนทั้งนั้นนะ ความไร้เดียงสานั้นนะ ความฝันของเด็กๆ ใจ เด็กอยากเป็นหมอ เด็กอยากเป็นทหาร อยากเป็นพระ เด็กอยากเป็นพระ พอเป็นพระ เป็นพระอย่างไร เวลาเป็นพระขึ้นมาเป็นพระประเภทไหน ถ้าเป็นพระขึ้นมา เห็นไหม เพราะเด็กมันไร้เดียงสา มันจินตนาการของมัน มันเห็นของมัน โดยความปรารถนาของมัน

แต่ความเป็นจริง ความเป็นจริงละ นี่ความฝันของเด็กนะ เด็กมันมีความฝันของมัน มันมีจินตนาการของมัน มันมีแรงปรารถนาของมัน ถ้าแรงปรารถนา เวลามันเติบโตขึ้นมามันจะสมประโยชน์ของมันหรือไม่ ถ้าสมประโยชน์ มันอยู่ที่นี้ไง อยู่ที่ความมั่นคง อยู่ที่อำนาจวาสนา อำนาจวาสนา จิตมันตั้งมั่น จิตตั้งมั่นไม่ออกแวกอวอแวไป

เวลาคุณเด็กกตัญญูๆ วิ่ง ๕ กิโล ๖ กิโลไปเซ็ดซีเซ็ดเซียวปู่ย่าตายายของคุณ มันน่าสงสาร แต่ทำไมใจของเขามันมั่นคงอย่างนั้นนะ เขาทำด้วยความพอใจของเขา เขาทำด้วยความสุขของเขา เราเห็นแล้วเราอยากจะไปช่วยเหลือ อยากจะไปเจ้องานใจ นี่ใจ ถ้ามันมาถึงเม็ดในๆ เม็ดในนั้นเวรกรรมของสัตว์ เวียนวายตายเกิดในวัฏฏะ ผลของวัฏฏะๆ นะ ถ้าผลของวัฏฏะมันมีกรรมเก่า กรรมใหม่ มันมีบุญกุศลทั้งนั้นนะ ที่เรามาทำบุญกุศลกัน ทำคุณงามความดีกันเพื่ออันนี้ไง

เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วเกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐมากนะ เด็กมันมีความฝันของมัน ความฝันของมัน ความฝันมันอยากมีอาชีพอะไร อยากจะมีครอบครัวอุดมสมบูรณ์ อยากจะมีความสุข แล้วเวลามันโตขึ้นมา มันทำอย่างนั้นได้ไหม

เด็กค่อยโอกาส ความค่อยโอกาสทางสังคม สังคม ใครมีโอกาสแสวงหาสิ่งนั้นใจ ถ้าแสวงหาสิ่งนั้นขึ้นมา มันเป็นวาสนาของคน อันนั้นเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรมนะ แต่เรื่องธรรมๆ เรื่องความเสมอภาค เราอยากจะช่วยเหลือกัน อยากจะเจ้องานกัน อยากจะทำคุณงามความดีต่อกัน

ความปรารถนาของผู้ใหญ่ ความฝันของผู้ใหญ่ ความฝันของเรา ความฝันของเราต้องการความสุข ความฝันของเราต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ความฝันของเราต้องให้สมความปรารถนา

สิ่งทีความปรารถนาที่มันเป็นธรรมๆ นะ ความเป็นธรรม เห็นไหม อธิษฐานบารมี ถ้าไม่มีเป้าหมายตั้งมั่นว่าเราจะทำสิ่งใด เราจะแสวงหาสิ่งใด เราเกิดมาเป็นคนทำไม เราเกิดเป็นคนขึ้นมา เวลาเกิดเป็นคนต้องมีศักยภาพความเป็นมนุษย์ มนุษย์ต่างจากสัตว์ ต่างจากสัตว์เพราะมีศีล มีธรรม มนุษย์มีสมอง มนุษย์มีการกระทำ

มนุษย์ ถ้าเป็นมนุษย์ที่ดี ถ้าเป็นมนุษย์ที่ดี เรามีแรงปรารถนาเรามีการกระทำของเราขึ้นมา ถ้ามีสิ่งใดสมความปรารถนาอันนั้นมันก็เป็นผลบุญกุศลของเรา เป็นผลบุญกุศลคือการกระทำของเรา เป็นจังหวะและโอกาสของเรา เป็นการกระทำของเรา แต่ถ้ามันไม่สมความปรารถนา ไม่สมความปรารถนา เราก็เพิ่มความวิริยะ ความอุตสาหะ การกระทำของเรามากขึ้นๆ ความมากขึ้นๆ

คนเรามันต่างกันตรงนี้นะ ต่างกันตรงจุดยืนของหัวใจ ต่างกันตรงความเข้มแข็งของใจ คนเราล้มลุกคลุกคลานขนาดไหนเขาก็พยายามลุกขึ้นมาขึ้น ลุกขึ้นมาขึ้นโดยการกระทำของเขา มันจะล้มขนาดไหนก็ให้มันล้มไป ความล้มเหลวนั้นแหละมันเป็นประสบการณ์ของชีวิต

เวลาคนที่ภาวนาๆ เวลาภาวนามันมีมากแค่ไหน เวลาความปรารถนาของพระๆ เวลาพระบวชมาแล้ว บวชมาแล้วก็อยากจะสิ้นกิเลสทั้งนั้นนะ เวลาถ้าอยากสิ้นกิเลสนะ ดูพฤติกรรมๆ ใจ คูลี ครูบาอาจารย์ของเราที่ปรารถนาความพ้นจากทุกข์ๆ ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีลเป็นพื้นฐาน ศีลนะ ถ้าศีลเป็นพื้นฐานมันมีความขาวสะอาดของมัน ถ้าศีลเป็นพื้นฐานแล้วถ้าคนปรารถนาถึงที่สุดแห่งทุกข์ ไอ้ความสกปรกโสโครกที่การกระทำ มันจะทำได้อย่างไร เพราะเรามีความปรารถนามากกว่านั้นใจ เราไม่มีความปรารถนาเท่านี้ เราไม่มีความปรารถนาได้สถานะมาเราก็พอ เราไม่ต้องการ เราไม่ต้องการเพราะอะไร เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง มันแปรสภาพหมดนะ มันแปรปรวนทั้งนั้น ไม่มีสิ่งใดคงที่เลย ทั้งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สถานะมันต้องเปลี่ยนแปลงทั้งนั้นนะ ไม่มีสิ่งใดคงที่

เราไปปรารถนาสิ่งที่มันไม่คงที่ ปรารถนาสิ่งที่มันแปรปรวน แล้วมันจะเป็นจริงได้อย่างไรละ แต่เราก็ต้องมีแรงปรารถนาใจใหม่ เราต้องมีการกระทำใจใหม่ เพราะคนเราเกิดมามีปากกับท้องใจใหม่ เราเกิดมาเราเสมอภาคกันโดยธรรมใจ ทุกคนมีปากมีท้อง มีกายกับใจ มีความรู้สึกนึกคิดใจ มีความคิดที่ดีๆ มีความคิดบีบคั้น มีกิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจ มันบีบคั้นมาตลอด แต่ถ้าเรามีแรงปรารถนาสิ่งที่ดีงามๆ เราพยายามทำของเรา

คูลี พระบวชมาๆ หลวงตาท่านพูดบ่อย ไอ้ที่ว่าเราทุกข์เรายาก อย่าเพิ่งพุดนะ ให้มาภาวนาเสียก่อน เวลาภาวนาขึ้นมามาก่อน เพราะอะไร การภาวนามันทุ่มเททั้งชีวิตนะ เอาชีวิตเข้าแลก ธรรมะนี้แลกมาด้วยชีวิตนะ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันต่อรองตลอด ต้องอย่างนั้น ต้องอย่างนั้นนะ เดี่ยวจะเป็น เดี่ยวจะตาย เดี่ยวลำบากลำบาก เป็นอย่างนั้นนะ

มันจะลำบากแค่ไหน เวลาจะตาย อะไรมันตายก่อน นี่เวลามันกระทำ มันกระทำขนาดนั้น ถ้ากระทำขนาดนั้นนะ ฉะนั้นถึงบอกว่า สิ่งที่เราเป็นทุกข์เป็นยาก เพราะว่าเราตั้งเป้าอะไรไป ความสิ้นใจ

ความสิ้นของเด็ก เด็กมีความสิ้นของมัน มีความสิ้นอยากเป็นอะไร ให้มันมีเป้าหมาย มีการกระทำของมัน ความสิ้นของผู้ใหญ่ สิ้นของเรา เราก็อยากจะมีความสุข อยากให้ครอบครัวเรา ร่วมเย็นเป็นสุขนะ

เวลาเกิดมันมีเวรมีกรรมของเรา เวลาเกิด เรานี้มาเกิด แต่เวลาเกิดในท้องพ่อท้องแม่ พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูกใจ ทั้งพ่อทั้งแม่ให้ชีวิตเรามา นะ มนุษย์ต้องเกิดจากท้องพ่อท้องแม่ เกิดในไข่ ในครรภ์ ในน้ำคร่ำ ในโอปปาดิกะ กำเนิด ๔ ต้องเกิดแน่นอน เพราะเรามีสายบุญสายกรรมร่วมกันมา จิตมันบาลานซ์กัน เสมอกัน มันถึงมาเกิดร่วมกัน

แล้วจิตเวลาคนมันสูงส่ง ทางจิตวิทยา เวลาท้องต้องให้อารมณ์ดี ต้องให้สิ่งดีๆ มันเข้าไปแล้ว มันตั้งแต่ปฏิสนธิเวลาเข้าสู่ครรภ์นั้นนะ มันเสมอภาคกันตอนนั้นนะ ถ้าเสมอภาคกันตอนนั้น มันมีความสุข จิตมันมีสายบุญสายกรรมมาอย่างนั้น ถ้าสายบุญสายกรรมมันมีของมันมา เพราะเราเกิดมา มีสายบุญสายกรรม ถ้าสายบุญสายกรรม พ่อแม่ของเราถึงเป็นพระอรหันต์ของลูก ให้ชีวิตนี้มา แต่เราเลี้ยงได้ด้วยร่างกาย พันธกรรมของร่างกาย พ่อแม่มีกรรมพันธุ์ทั้งนั้นเลย มีโรคอะไรมา มีอะไรมา มาทั้งหมดเลย นี่กรรมพันธุ์ เราเกิดร่วมชาตินี้เพราะอะไร เพราะบาลานซ์กันมาตั้งแต่ปฏิสนธิกันนะ ตั้งแต่อุบัติขึ้น

แล้วเวลาโตมาๆ เราอยู่ในครอบครัว มันมีการกระทบกระทั่งกันธรรมดา ลื่นกับพื้น ลื่นกับพื้นมันก็ขบกันเป็นเรื่องธรรมดา ในครอบครัว คนใกล้ชิดมันมีการกระทบกระทั่งเป็นเรื่องธรรมดา

แต่หัวใจที่ยิ่งใหญ่ หัวใจที่ยิ่งใหญ่ให้อภัย เราเป็นพี่เป็นน้องกัน เราเป็นญาติกัน เป็นพ่อเป็นแม่กัน ใดๆ ความรักในหัวใจนั้นมันมีมากกว่า ความผูกพันของครอบครัวมันแน่นหนา กว่า ความกระทบกระทั่งกันนะ มันอยู่ที่หัวใจที่ยิ่งใหญ่

แต่หัวใจที่คับแคบ มันก็ทำให้มีการกระทบกระทั่งกันในรอบครัวเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าหัวใจเรายิ่งใหญ่ใจ เราไม่ได้เกิดมาเอาตรงนี้ เราเกิดมา พ่อแม่ให้ชีวิตนี้มาก็มีโหฬารแล้ว พ่อแม่ให้ชีวิตนะ

โลกนี้มีเพราะจะมีเรา ทรัพย์สมบัติ หน้าที่การงาน ของเราๆ มาจากพ่อแม่ให้ชีวิตนี้มาก่อน เพราะมีชีวิตนี้มันถึงได้สมบัติมาทั้งหมด ทำดีทำชั่ว เราเป็นคนทำทั้งนั้น ถ้าทำทั้งนั้น สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับเราไง ถ้าเป็นประโยชน์กับเรานะ สิ่งที่มีนกระทบกระทั่งกันสิ่งใดนี้ไร้สาระ เรา มีความคิดยิ่งใหญ่ ถ้าเป็นธรรมๆ นี่ความฝันของผู้ใหญ่

ความฝันของพระ ความฝันของพระไง พระกล้าฝันไหม มันไม่กล้าฝันนะสิ “โอ๊ย! มันสุดเอี่ยม มันไร้ขอบเขตที่จะจับต้องได้ นิพพานไม่มี หมดกาลหมดสมัย”

ทุกข์เอ็งมีไหม ถ้าทุกข์เอ็งมีนะ ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ แล้วทุกข์ดับไปไง นิพพานคือดับทุกข์ไง สิ่งที่มีทุกข์ ทุกข์มันดับได้ไหมละ ถ้าทุกข์มันดับได้ แต่เราดับได้ด้วยการหลอกลวงใจ ว่างๆ ว่างๆ เราหลอกกันนะ เราหลอกตัวเองกัน ทั้งๆ ที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยนี้ไว้ แล้วเราก็มมาหลอกตัวเอง หลอกตัวเองโดยกิเลสตัดหาความทะยานอยากของเราไวมันเป็นอย่างนั้นๆ แล้วมันเป็นจริงหรือป่าว มันไม่มีความเป็นความจริงเลย

เราเกิดมาเรามีบุญกุศลนะ กึ่งกลางของพระพุทธศาสนามีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านมา มุมานะของท่าน หลวงปู่มั่นท่านกระเสือกกระสนของท่าน สลบถึง ๓ หน เหมือนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสลบถึง ๓ หน หลวงปู่มั่นท่านเป็นไข สลบไปถึง ๓ ครั้ง หลวงตาท่านเล่าให้ฟัง เวลาคนสลบไปเหมือนซ็อก คนซ็อก ถ้าบีบหัวใจขึ้นมาไม่ได้ ถ้าไม่รู้สึกตัวขึ้นมา ตาย ภาษาเรา แลกกับความตายมา ๓ ครั้ง ท่านสลบไปเลยนะ แล้วลุกขึ้นมา หลวงปู่มั่นนะ

เรามีครูบาอาจารย์ที่มั่นคง ครูบาอาจารย์ของเราที่มีอำนาจวาสนาแสวงหาของท่านขนาดนั้น ท่านทำของท่านมา แล้วเราเกิดมาถึงกลางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญในหัวใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เจริญในใจของครูบาอาจารย์ของเรา ความเจริญนั้นคือมีคุณธรรม มีสัจจะมีความจริงในใจอันนั้น ถ้ามีความจริงในใจอันนั้น ใจสู่ใจใจ จากใจดวง

หนึ่งผู้ใจดวงหนึ่งใจ เพราะใจดวงนั้นได้มีการกระทำมา ใจดวงนั้นมีเหตุมีผลขึ้นมา มีการกระทำ เป็นความจริงขึ้นมา ใจดวงนั้นเป็นครูบาอาจารย์ของเรา เป็นหลักชัยของเรา

เรากล้าปรารถนาไหม ถ้าเรากล้าปรารถนา เพราะอะไร เพราะมีคนชี้นำเราไป ถ้าเราไม่มี ครูบาอาจารย์ ไม่มีคนชี้นำมา เราก็ไม่กล้าปรารถนาเพราะอะไร เพราะมันมีคดแปดค้าน มรรค ๘ มีคมนอนธการ แล้วอำนาจวาสนาอย่างเรานี้แหละ มันจะมีอำนาจวาสนาไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร

แต่เรามีครูบาอาจารย์เป็นหลักชัย ครูบาอาจารย์ของเราท่านปฏิบัติมาก่อน มันมีคนชี้นำ เหมือนคนนำทางๆ เราเข้าป่า เราก็ต้องการผู้นำทาง นี่มีครูบาอาจารย์ของเรานำทางอยู่แล้ว นำทางที่ไหน

นำทางในหัวใจใจ นำทางในการสงบใจ นำทางโดยการศีล สมาธิ ปัญญา ถ้านำทางๆ แล้วทำอย่างไร อยู่โคนต้นไม้ไฉน อยู่ในเรือนว่างใจ อยู่ในโคนไม้ อยู่ในเรือนว่าง เห็นไหม

ทำงานอะไรทำได้หมดเลย หลวงตาท่านบอกไป เวลาทำงานก็บ่นเหน็ดเหนื่อยนัก ท่านบอกว่า ถ้ายังไม่ภาวนา อย่าเพิ่งพูดนะ เวลาภาวนา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาขึ้นมา ถ้ามั่นไม่ลง ทำอย่างไร อดนอนผ่อนอาหารอย่างไร ถ้าวอดนอนผ่อนอาหารถึงซ็อกถึงอะไรไป เพราะมันจะเอาชนะหัวใจของตนใจ เพราะกิเลสมันอมไว้ กิเลสมันอมใจเราไว้ใจ แล้วมันไม่ปล่อยให้ใจเรา คายออกมาเลย มันไม่ปล่อยให้หัวใจเราให้เป็นอิสระเลย กิเลสมันอมไว้หมดเลย แล้วจะทำอย่างไร จะสู้กับมันล่ะ สู้กับกิเลสในใจของเรานั่นแหละ

เวลากิเลสในใจของเรา เห็นไหม ทุกคนปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ แล้วเราก็ ปรารถนาความสุข เราต้องการความสุข ต้องการอริยทรัพย์ ต้องการสิ่งจะความจริง ทำไมเราต้อง มาทุกข์มายากอย่างนี้ล่ะ ปฏิบัติดีต้องมีความสุขดี ปฏิบัติมันต้องเว้งว้าง... หลอกตัวเองทั้งนั้น นี่ การหลอกตัวเองใจ ฟันว่าอะไร ฟันว่าอยากจะทำทุกขั้ใจไหม แล้วการหลอกดวงอย่างนั้นเป็น การดำริโดยมิจฉา มิจฉาดำริ ความเป็นมิจฉา ความหลอกดวงตน นั่นความหลอกดวงตนเพราะ กิเลสมันครอบงำไว้อีกทีหนึ่งใจ กิเลสมันบังเงาใจ คิดว่านี่เป็นธรรมๆ แล้วเป็นธรรมหรือไม่

นี่พูดถึงว่า เรากล้าปรารถนาไหม ถ้าเรากล้าปรารถนา เราต้องมีความมุ่งมั่น เราต้องมีหลัก ใจของเรา แล้วมีการกระทำตามความเป็นจริงของเราไป ถ้ามั่นเป็นความจริงขึ้นมา มันจะลุ่มลูก คุกคลานให้มันลุ่มลูกคุกคลานไป ถ้ามั่นลุ่มลูกคุกคลานไป

บัวสีเหล่า ผู้ที่เกิดมาแล้วเป็นเหยื่อ เป็นอาหารของเต่าของปลา มันก็อยู่อย่างนั้นนะ มันโผล่ขึ้นมาไม่ได้เพราะสายบัวมันไม่ยาวพอ ถ้ามันขึ้นมาปริ่มน้ำ ปริ่มน้ำก็กระเสือกกระสนหน่อยนึง ถ้ามันพ้นจากน้ำ ถ้ามันได้แสงแดดมันจะบานของมัน

คูจิตใจของเรา เราก็พยายามของเราสิ ถ้าเราพยายามของเราละ คนเราพยายาม คนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ เป็นการชื่นชมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ความสุขคือความปล่อยวาง คือความว่างใจ แล้วก็ชี้แจงชี้คร้าน ปล่อยเป็นขี้ลอยน้ำใจ “นี่ชาวพุทธ พระพุทธเจ้าสอนให้ปล่อยวาง” มันไม่ทำอะไรเลย อย่ากินนะ อย่ากิน อย่านอน อย่าใช้ ต้องกิน ต้องนอนต้องใช้ แล้วทำอย่างไร

พระเราก็ต้องมี เข้ามาออกบิณฑบาต มีข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา เวลาวัตรในศาลา วัตรในโรงไฟ วัตรต่างๆ มันต้องมีวัตรปฏิบัติเพราะอะไร เพราะเรากินเราใช้ พระก็เหมือนกัน แต่พระขึ้นมาแบบสมณะ สมณะห้ามใช้ชีวิตแบบฆราวาส ฆราวาสเขาทำอะไรได้ พระห้ามหมด ตรงข้ามหมดเลย พอดตรงข้ามหมด เพื่ออะไร เพื่อจะจิตดวงเข้ามาให้สูในใจของตน ถ้าพระกล้าฝืน พระกล้ากระทำ ถ้าทำความเป็นจริงขึ้นมานะ ให้ทำเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาในหัวใจ เห็นไหม

ตั้งแต่เริ่มจากเด็ก ความฝืนของเด็กใจ เด็กมันมีความฝืนนะ มีความฝืน มีจินตนาการที่แพรวพราวนะ นี่ความฝืนของเด็ก เราควรอุ้มชู ควรถนอมรักษา สิ่งนั้นเป็นสิ่งดีงามๆ ให้เขามีความสุขของเขา แล้วโตขึ้นมาให้เขาเป็นพลเมืองที่ดี ให้เป็นสิ่งที่ดี

ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็ฝืนถึงศีลถึงธรรม ถึงสัจจะความจริง ถ้าเป็นพระนะ พระก็ฝืนถึงมรรคถึงผลของเรา ฝืนถึงการกระทำของเรา แล้วถ้ามันเป็นจริงขึ้นมานะ เราไม่ต้องไปฝืน ไม่ต้องไปไขว่คว้า บัจฉิตตัง สันติภูฏิกโก มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง มันต้องคนจริงหาความจริง แล้วมันจะได้ความจริง ความจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบไหว้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ สัจธรรม คุณธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สัจธรรมนั้นนะสำคัญมาก แต่มันเป็นความจริงที่ยิ่งใหญ่ จิตใจที่มั่นคง จิตใจที่ถาวรถึง

จะไปสัมผัส ถึงจะมีโอกาสได้สัมผัสธรรมอันนั้นไฉน ถ้าได้สัมผัสอันนั้น เห็นใหม่ ผู้ใดเห็นธรรม
ผู้นั้นเห็นตถาคต เอวัง